

ที่ นศ ๐๐๑๘.๑/ว ๗๔๔๘

ถึง ที่ทำการปกครองอำเภอ ทุกอำเภอ

จังหวัดนครศรีธรรมราช ขอส่งสำเนาหนังสือกรมการปกครอง ที่ มท ๐๓๒๐/ว ๑๐๐๕๘ ลงวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๖๕ เรื่อง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างและจัดตั้งมัสยิด และการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด มาเพื่อถือปฏิบัติให้เป็นไปตามแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างและจัดตั้งมัสยิด และการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดต่อไป รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

ที่ทำการปกครองจังหวัด (กลุ่มงานปกครอง)
โทร./โทรสาร ๐-๗๕๓๔-๐๗๓๘
www.pokkrongnakhon.com

ที่ทำการปกครองจังหวัดนครศรีธรรมราช
เลขรับ 774
วันที่ 2 ก.พ. 2565 เวลา ... น.

ที่ มท ๐๓๒๐/ว ๒๐๐๕๗

ถึง ที่ทำการปกครองจังหวัดทุกจังหวัด

ตามที่ กรมการปกครองได้แจ้งแนวทางปฏิบัติในการสร้างและจัดตั้งมัสยิด และการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด โดยให้ถือปฏิบัติตามขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างและจัดตั้งมัสยิด และการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ออกตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และแจ้งแนวทางการสร้างการรับรู้ที่ถูกต้องในการส่งเสริมกิจการศาสนาอิสลามตามกฎหมายของกระทรวงมหาดไทย รายละเอียดปรากฏตามหนังสือกรมการปกครอง ที่ มท ๐๓๐๘.๔/ว ๒๔๑๓ ลงวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ หนังสือกรมการปกครอง ที่ มท ๐๓๒๐/ว ๗๙๕๔ ลงวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒ และหนังสือกรมการปกครอง ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๓๒๐/ว ๖๒๒๖ ลงวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๓ แล้ว นั้น

กรมการปกครองพิจารณาแล้ว เพื่อให้การปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างและจัดตั้งมัสยิด และการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเพื่อป้องกันปัญหาการร้องเรียนต่าง ๆ ตลอดจนเป็นการสร้างการรับรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง จึงขอให้จังหวัดได้ดำเนินการ ดังนี้

๑. มอบหมายเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบระดับจังหวัดและอำเภอ ถือปฏิบัติตามขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างและจัดตั้งมัสยิด และการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ ออกตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐

๒. ประสานแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างและจัดตั้งมัสยิด และการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อให้การปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวเป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๓. สร้างการรับรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับแนวทางการสร้างการรับรู้ที่ถูกต้องในการส่งเสริมกิจการศาสนาอิสลามตามกฎหมายของกระทรวงมหาดไทย ผ่านกลไกและช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

ทั้งนี้ กรมการปกครองได้จัดส่งแนวทางปฏิบัติในการสร้างและจัดตั้งมัสยิด และการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถดาวน์โหลดเอกสารได้จากคิวอาร์โค้ด (QR Code) ท้ายหนังสือฉบับนี้

กรมการปกครอง
๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕

กองส่งเสริมองค์กรศาสนาอิสลามและกิจการฮัจย์
กลุ่มงานบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม
โทร. ๐-๒๒๘๒-๑๔๖๑ ต่อ ๑๐๘

การสร้างและจัดตั้งมัสยิด และการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๒ บัญญัติให้การสร้าง การจัดตั้ง การย้าย การรวม การเลิก และการจดทะเบียนมัสยิดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ออกตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐

มัสยิดที่จดทะเบียนจัดตั้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นผู้แทนของมัสยิดในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก (มาตรา ๑๓)

มัสยิดที่เป็นนิติบุคคลอาจเลิกได้โดยการจดทะเบียนเลิกมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ บรรดาทรัพย์สินของมัสยิดที่เลิกให้โอนไปยังมัสยิดที่เป็นนิติบุคคลที่อยู่ใกล้ที่สุดหรือถัดไป ถ้ามีผู้อุทิศไว้มีเจตนาแล้วให้เป็นไปตามเจตนานั้น (มาตรา ๑๔)

มัสยิดที่ได้จดทะเบียนแล้วให้คัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ภายในเก้าสิบวันนับตั้งแต่วันจดทะเบียน (มาตรา ๑๕)

๑. การสร้างมัสยิด (กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ข้อ ๒)

๑.๑ ผู้ใดประสงค์จะสร้างมัสยิดให้ยื่นคำขอ (แบบ บอ.๑) เพื่อขอรับความเห็นชอบต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด พร้อมเอกสารประกอบ

- แผนผังแสดงการใช้ที่ดินและสิ่งก่อสร้างของมัสยิด
- แผนที่แสดงเขตที่ตั้งมัสยิดและระยะห่างจากมัสยิดอื่น
- สำเนาหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์หรือผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินที่ใช้สร้างมัสยิด
- สำเนาหนังสือซึ่งเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินตามกฎหมายทำกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด แสดงความจำนงว่าจะใช้ที่ดินดังกล่าวเพื่อสร้างมัสยิด
- สำเนาหนังสือรับรองการจดทะเบียน วัตถุประสงค์ และผู้ที่มีอำนาจลงชื่อแทนนิติบุคคล

๑.๒ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบ กรณีไม่เห็นชอบต้องแสดงเหตุผลไว้ด้วย

การพิจารณาของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เป็นไปตามหลักศาสนาอิสลามเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิด คือ ไม่มีมัสยิดมาก่อน หากมีอยู่ก่อนแล้วมัสยิดเดิมคับแคบแออัดไม่พอให้ปฏิบัติศาสนกิจ การเดินทางไปมัสยิดยากลำบาก และเมื่อตั้งมัสยิดใหม่ เขตมัสยิดใหม่ต้องไม่ทับเขตมัสยิดเดิม และไม่ทำให้ชุมชนแตกแยก

๒. การขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ (กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ข้อ ๔ - ข้อ ๗)

๒.๑ เมื่อสร้างมัสยิดเสร็จแล้วให้ยื่นคำขอตามแบบ บอ.๑ ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อขอจัดตั้งมัสยิด คณะกรรมการพิจารณาว่าได้ก่อสร้างเป็นไปตามแบบแปลนและแผนผังที่เห็นชอบให้สร้างแล้วจึงมีมติเห็นชอบให้จัดตั้งมัสยิดได้โดยทำความเห็นท้ายแบบ บอ.๑ และให้ผู้ขอไปยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ต่อไป

๒.๒ นายอำเภอท้องที่รับคำขอแบบ บอ.๒ พร้อมเอกสารประกอบ

- หนังสือแจ้งมติเห็นชอบให้จัดตั้งมัสยิดของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
- สำเนาหนังสืออนุญาตให้ก่อสร้างอาคารมัสยิด หรือใบรับแจ้งการก่อสร้างอาคารมัสยิดตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร

/ ๒.๓ นายอำเภอ...

๒.๓ นายอำเภอท้องที่ควรตรวจสอบสถานที่ตั้งและอาคารมัสยิดที่ขอจดทะเบียนจัดตั้ง ทั้งนี้ ควรตรวจสอบอาคารมัสยิดที่ขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดว่าดำเนินการก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ และเป็นไปตามแบบแปลนที่ได้ให้ความเห็นชอบไว้แล้วหรือไม่ และเสนอความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อมีคำสั่งรับจดทะเบียน หรือไม่รับจดทะเบียน หากไม่รับจดทะเบียนให้แจ้งเหตุต่อผู้ขอ หากรับจดทะเบียนให้ออกหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด (แบบ บอ.๓) ให้แก่ผู้ขอ

๓. การดำเนินการของฝ่ายปกครองในฐานะผู้ปฏิบัติ ควรปฏิบัติ ดังนี้

๓.๑ กระบวนการขอสร้างและการขอจัดตั้งมัสยิด เป็นงานของมัสยิดที่จะสร้างและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ฝ่ายปกครอง ได้แก่ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่ปกครอง ควรรับรู้และอาจมีส่วนร่วมในการกระบวนการนี้ เพื่อเป็นการเข้าถึงประชาชนในพื้นที่

๓.๒ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร กรณีการขอสร้างมัสยิด หรือร่วมกิจกรรมการหาทุนก่อสร้างอาคารมัสยิด

๓.๓ เมื่อมีการยื่นคำขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ และเจ้าหน้าที่ปกครองผู้รับผิดชอบ ต้องตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของเอกสารประกอบคำขอ และควรตรวจสอบอาคารมัสยิดเพื่อเสนอข้อมูลและความเห็นต่อนายอำเภอ ให้พิจารณาเห็นชอบพร้อมความเห็นส่งต่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งให้จดทะเบียนต่อไป

๓.๔ การดำเนินการ ตามข้อ ๓.๓ มีกำหนดเวลาให้ดำเนินการ ผู้เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ด้วย

๓.๕ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ หรือเจ้าหน้าที่ปกครอง ควรไปร่วมกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อประชุมสัปปุรุษคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในทุกโอกาส

.....

ด่วนที่สุด

ที่ มท ๐๓๒๐/ว ๑๖๒๑

กรมการปกครอง
ถนนอัษฎางค์ กทม. ๑๐๒๐๐

๑๗ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง แนวทางการสร้างการรับรู้ที่ถูกต้อง (กรณีข่าวสารในสื่อออนไลน์)

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. สรุปภารกิจหน้าที่ของกรมการปกครองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม จำนวน ๑ ชุด
๒. แนวทางการสร้างการรับรู้ที่ถูกต้องในการส่งเสริมกิจการศาสนาอิสลามตามกฎหมายของกระทรวงมหาดไทย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยในปัจจุบันได้ปรากฏข่าวในสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภารกิจหน้าที่ในความรับผิดชอบของกรมการปกครองตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. ๒๕๒๔ และพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยข่าวที่ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคมและกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยส่วนรวมและของประชาชน

กรมการปกครองพิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อเป็นการสร้างการรับรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องและป้องกันการนำข้อมูลไปบิดเบือนจากข้อเท็จจริงอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางความเชื่อ จึงขอให้ดำเนินการ ดังนี้

๑. ให้ที่ทำการปกครองจังหวัดและที่ทำการปกครองอำเภอ มอบหมายปลัดอำเภอหรือเจ้าพนักงานปกครองที่รับผิดชอบ ศึกษาและทำความเข้าใจสรุปภารกิจหน้าที่ของกรมการปกครองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ต่อไป รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๑

๒. แจ้งนายอำเภอให้นำแนวทางการสร้างการรับรู้ที่ถูกต้องในการส่งเสริมกิจการศาสนาอิสลามตามกฎหมายของกระทรวงมหาดไทย ไปสร้างการรับรู้ที่ถูกต้องผ่านกลไกและช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น การประชุมประจำเดือนหัวหน้าส่วนราชการ การประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ฯลฯ เพื่อเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขระหว่างศาสนิกชนต่างศาสนาในสังคมไทยต่อไป รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๒

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายธนาคม จงจิระ)
อธิบดีกรมการปกครอง

กองส่งเสริมองค์กรศาสนาอิสลามและกิจการฮัจย์
กลุ่มงานบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม
โทร. ๐ ๒๒๘๒ ๑๔๖๑ ต่อ ๑๐๔,๑๐๕

เอกสารสรุป
ภารกิจหน้าที่ของกรมการปกครองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม
ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. ๒๕๒๔
และพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๙

ความเป็นมาของการประกาศใช้พระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม	๑. พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เพื่อให้มีการปกครองดูแลกันเองภายใต้การนำของจุฬาราชมนตรี มีคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นที่ปรึกษาของจุฬาราชมนตรี จุฬาราชมนตรีเป็นผู้นำทางกิจการศาสนาอิสลามให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามแก่กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงวัฒนธรรมมีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นที่ปรึกษาแก่กรมการจังหวัด และให้มีการขอจดทะเบียนมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อให้มัสยิดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ๒. พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. ๒๕๒๔ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เพื่อให้การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ของชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิสลามได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องสมบูรณ์ทั้งในทางหลักศาสนา ความสะดวก ปลอดภัย มีหลักประกันในการเดินทาง และป้องกันการหาประโยชน์อันมิชอบ ๓. พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๔ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากในปัจจุบันผู้นับถือศาสนาอิสลามได้ให้ความสนใจเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์เป็นจำนวนมาก สมควรปรับเปลี่ยนให้กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีราชการส่วนภูมิภาคสามารถใกล้ชิดกับประชาชนในทุกพื้นที่ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่ประสงค์จะไปประกอบพิธีฮัจย์ ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินกิจการฮัจย์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดประโยชน์ต่อผู้นับถือศาสนาอิสลาม
ภารกิจหน้าที่ของกรมการปกครองในการกำกับดูแล	การดำเนินการตามภารกิจของกรมการปกครอง มีดังนี้ ๑. ภารกิจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ประกอบด้วย ๑.๑ การจัดประชุมกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อสรรหาจุฬาราชมนตรี และแจ้งชื่อผู้ได้รับการสรรหาไปยังนายกรัฐมนตรีเพื่อนำชื่อขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ๑.๒ การจัดประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อคัดเลือกผู้แทนเป็นกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และแจ้งให้จุฬาราชมนตรีคัดเลือกบุคคลเป็นกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เพื่อนำชื่อขึ้นทูลเกล้าฯ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งต่อไป

	๑.๓ การจัดประชุมอิหม่ามประจำมัสยิดเพื่อคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ๑.๔ เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายในการจดทะเบียนมัสยิดตามที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้เห็นชอบ ๒. ภารกิจสนับสนุนองค์กรศาสนาอิสลามเพื่อให้ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติติหน้าที่ โดยกรมการปกครองได้สนับสนุนกิจการขององค์กรศาสนาอิสลามดังนี้ ๒.๑ การสนับสนุนเบี้ยประชุมคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ๒.๒ การจ่ายค่าตอบแทนผู้นำศาสนาอิสลาม ได้แก่ อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น และประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ๒.๓ การจัดสัมมนาคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ๒.๔ การคัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และอิหม่ามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานรางวัลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๒.๕ การจัดทำเข็มพระปรมาภิไธยให้กับผู้นำศาสนาอิสลาม ๓. ภารกิจด้านการส่งเสริมกิจการฮัจย์ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. ๒๕๒๔ และพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งมีภารกิจที่สำคัญดังนี้ ๓.๑ การลงทะเบียนแสดงความประสงค์เดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ ๓.๒ การจัดเที่ยวบินขนส่งในการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ ๓.๓ การตรวจสอบที่พัก บริการอาหาร และบริการรถยนต์โดยสาร ๓.๔ การออกหนังสือตรวจลงตรา (VISA) ๓.๕ การอำนวยความสะดวกในการเดินทาง และในช่วงประกอบพิธีฮัจย์ ๓.๖ การออกใบอนุญาตและควบคุมผู้ประกอบกิจการฮัจย์ ๓.๗ การแก้ไขปัญหาการหลอกลวงหรือการเอาเปรียบผู้แสวงบุญ
การใช้งบประมาณของกระทรวงมหาดไทย	๑. ภารกิจหน้าที่ในการบำรุงรักษาศาสนาโดยกรมการปกครองมีภารกิจหน้าที่เกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้แก่ การสนับสนุนค่าตอบแทนและเบี้ยประชุมให้กับผู้นำทางศาสนา พัฒนาและส่งเสริมบทบาทบุคลากรองค์กรศาสนาอิสลามโดยมีการจัดสัมมนาคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นประจำทุกปี ๒. ภารกิจหน้าที่ในการส่งเสริมกิจการฮัจย์ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. ๒๕๒๔ และพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๙ ในฐานะสำนักเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจย์แห่งประเทศไทย โดยดูแลและอำนวยความ

	สะดวกแก่ผู้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ ภารกิจด้านกิจการฮัจย์ เป็นการบริหารจัดการ ค่าใช้จ่ายทั้งหมดเป็นเงินของผู้แสวงบุญ โดยมีกองทุนฯ สำหรับให้ผู้ประกอบการฮัจย์ ยืมในการมัดจำค่าที่พักในระหว่างที่เก็บเงินกับผู้แสวงบุญไม่ครบ เงินที่ยืมเมื่อดำเนินการเก็บเงินจากผู้แสวงบุญได้แล้วจะต้องส่งคืนเข้ากองทุนฯ และไม่มีดอกเบี้ย เป็นเงินยืมระยะสั้น มีคณะกรรมการเป็นผู้บริหารกองทุนฯ โดยมีอธิบดีกรมการปกครองเป็นประธาน และมีผู้อำนวยการกองคลังเป็นกรรมการ มีกรรมการโดยตำแหน่ง คือ สำนักงบประมาณ กรมบัญชีกลาง และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ การไปประกอบพิธีฮัจย์เป็นข้อที่ ๕ ในหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามจะต้องปฏิบัติ ซึ่งผู้ที่จะไปประกอบพิธีฮัจย์จะต้องมีความพร้อม ประเทศซาอุดีอาระเบียจะกำหนดโควต้าให้แต่ละประเทศ โดยกำหนดให้ทุกประเทศที่มีผู้แสวงบุญจะต้องปฏิบัติตามกฎของประเทศซาอุดีอาระเบียโดยเคร่งครัด และทุกประเทศในช่วงประกอบพิธีฮัจย์จะต้องส่งเจ้าหน้าที่ไปประจำอยู่ที่ซาอุดิอาระเบีย ค่าใช้จ่ายเบื้องต้นในการไปประกอบพิธีฮัจย์ ประมาณ ๘๐,๔๐๐ บาท

กองส่งเสริมองค์กรศาสนาอิสลามและกิจการฮัจย์
กลุ่มงานบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม
โทร. ๐ ๒๒๘๒ ๑๔๖๑ ต่อ ๑๐๔,๑๐๕

แนวทางการสร้างการรับรู้ที่ถูกต้อง
ในการส่งเสริมกิจการศาสนาอิสลามตามกฎหมายของกระทรวงมหาดไทย

ประเด็น	การรับรู้ที่ถูกต้อง
การจัดตั้งมัสยิดและการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม	
ความคิดและความเชื่อของชาวมุสลิม	ศาสนาอิสลามมีคำสอนสำคัญประกอบด้วย หลักศรัทธา ๖ ประการ ได้แก่ การศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า การศรัทธาต่อบรรดาเทวทูต การศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์ การศรัทธาต่อบรรดาศาสดา การศรัทธาต่อวันพิพากษา และการศรัทธาในการกำหนดสภาวการณ์ และหลักปฏิบัติ ๕ ประการ ได้แก่ การกล่าวคำปฏิญาณ การละหมาด การถือศีลอด การบริจาคทาน และการประกอบพิธีฮัจย์ ในการละหมาดนั้น ศาสนาอิสลามกำหนดให้มุสลิมจะต้องปฏิบัติละหมาด วันละ ๕ ครั้ง ในช่วงเวลารุ่งสาง บ่าย เย็น หลังตะวันลับฟ้า และค่ำ โดยส่งเสริมให้ทำการละหมาดพร้อมกันหลายคน และได้บัญญัติให้ชายมุสลิมที่อยู่ในวัยที่ศาสนากำหนดต้องละหมาด จะต้องร่วมกันฟังปาฐกฐาธรรมและละหมาดยุมอัตในบ่ายวันศุกร์ที่มัสยิดซึ่งตนเองอาศัยอยู่ประจำหรือที่ตนเป็นสัปปุรุษ (หมายถึงการมีชื่อสังกัดเป็นสมาชิกของมัสยิดนั้น) หากมุสลิมคนใดจงใจไม่ปฏิบัติละหมาดตามที่ศาสนากำหนดถือว่าเป็นบาปสำหรับมุสลิมผู้นั้น
องค์ประกอบของมัสยิดตามหลักศาสนา	มัสยิดจึงเป็นศาสนสถานที่จำเป็นต่อชุมชนมุสลิมในการประกอบศาสนกิจ เช่นเดียวกับศาสนสถานของศาสนาอื่น เช่น วัดในศาสนาพุทธ โบสถ์ในศาสนาคริสต์ วิหารเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู หรือคุรุทวาราในศาสนาซิกข์ เป็นต้น ซึ่งการสร้างมัสยิดมีองค์ประกอบตามหลักศาสนา ดังนี้ ๑. ที่ดินต้องได้จากการที่ประชาชนอุทิศที่ดินให้เป็นศาสนสมบัติ (วากัฟ) โดยในทางศาสนาแล้วที่ดินดังกล่าวถูกตัดสิทธิการถือครองจากเจ้าของกรรมสิทธิ์เดิม ดังนั้น เจ้าของที่ดินจึงต้องเร่งดำเนินการโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินดังกล่าวให้เป็นของมัสยิดโดยเร็ว ๒. อาคารมัสยิดได้จากการที่ประชาชนอุทิศเงินหรือทรัพย์สินให้เป็นศาสนสมบัติ (วากัฟ) เพื่อก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์อันเป็นส่วนประกอบของอสังหาริมทรัพย์ โดยในทางศาสนาแล้วสิทธิเหนืออาคารมัสยิดและส่วนประกอบที่ได้รับการอุทิศจึงเป็นของมัสยิด มิได้เป็นของผู้อุทิศ ๓. มัสยิดอาจมีศาสนสมบัติอื่นในความดูแลซึ่งมาจากการที่ประชาชนอุทิศให้ ดังนี้ ๓.๑ สุสานฝังศพ (กุโบร์) ๓.๒ อาคารละหมาดแห่งอื่นที่ไม่ใช้ละหมาดยุมอัต (วันศุกร์) ๓.๓ สถานอบรมจริยธรรมประจำมัสยิด ๓.๔ อาคารอเนกประสงค์อื่น ๆ ๓.๕ ทรัพย์สินเพื่อแสวงหาประโยชน์

	ดังนั้น การสร้างมัสยิดจึงต้องเกิดจากความศรัทธาของอิสลามิกชนโดยการบริจาค (วากัฟ) ทั้งที่ดินและเงินที่ใช้ในการก่อสร้าง รัฐบาลจึงไม่มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการสร้างมัสยิดแต่อย่างใด จะมีเฉพาะมัสยิดกลางประจำจังหวัดในบางจังหวัดด้วยเหตุด้านความมั่นคงโดยรัฐบาลในอดีต ได้แก่ มัสยิดกลางจังหวัดนราธิวาส มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี และมัสยิดกลางจังหวัดยะลา
กิจกรรมของมัสยิด	๑. การละหมาด ๑.๑ ละหมาดยุมอัต (ละหมาดใหญ่วันศุกร์) ดำเนินการโดยบิหลั่นประกาศเชิญชวนให้สัปปุรุษมาละหมาด คอเต็บแสดงปฐกถาธรรม และอิหม่ามนำละหมาด และจะต้องมีผู้เข้าร่วมละหมาดหลายคน (๒ คน/ ๔ คน/ ๑๒ คน/ ๔๐ คนขึ้นไปตามสำนักคิดทางศาสนา) ๑.๒ จัดละหมาดประจำวัน วันละ ๕ ครั้ง โดยบิหลั่นประกาศเชิญชวนให้สัปปุรุษมาละหมาด และอิหม่ามนำละหมาด และจะมีผู้เข้าร่วมละหมาดตามความสมัครใจ ๑.๓ ละหมาดตะรอเวียะห์ ในเวลาดึกทุกวันของเดือนถือศีลอด ๑.๔ ละหมาดอีด ปีละ ๒ ครั้ง ได้แก่ วันอีดิ้ลฟิตรีและวันอีดิ้ลอัฎฮา โดยมีอิหม่ามนำละหมาดและคอเต็บแสดงปฐกถาธรรม และจะมีผู้เข้าร่วมละหมาดจำนวนมาก ๑.๕ ละหมาดญะนาซะห์ เป็นการละหมาดเพื่อขอพรให้แก่ผู้วายชนม์ก่อนจะนำไปฝังศพในสุสานมุสลิม (กุโบร์) ๒. การบริหารจัดการซะกาต มัสยิดจะรับการจ่ายทานบังคับ (ซะกาต) ของชาวมุสลิมเพื่อแจกจ่ายให้แก่ผู้ยากจนหรือขัดสน แบ่งเป็น ๒.๑ ซะกาตฟิตเราะห์ซึ่งเป็นอาหารที่บังคับให้ทุกคนต้องจ่าย ๒.๒ ซะกาตทรัพย์สินซึ่งเป็นเงิน ทอง หรือของมีค่าที่บังคับให้คนที่มีตามจำนวนที่กำหนดต้องจ่าย ๓. การอบรมให้ความรู้ ๓.๑ การอบรมศาสนาขั้นพื้นฐาน (ฟัรดูอีน) ให้แก่เด็กอายุประมาณ ๗ - ๑๒ ปี โดยดำเนินการตามหลักสูตรของสมาคมครุรุสัมพันธ์ หลักสูตรตาดีกา หรือหลักสูตรของมัสยิดเอง ๓.๒ การอบรมศาสนาทั่วไป ตามที่มัสยิดเห็นสมควร ๔. กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม ๔.๑ การจัดงานเมาลิดของมัสยิด (มุสลิมบางกลุ่มไม่จัดงานนี้) ๔.๒ การจัดเลี้ยงละศีลอด ๔.๓ การจัดเลี้ยงอื่น ๆ ๔.๔ การจัดงานออกร้านเพื่อหารายได้บำรุงมัสยิด ๕. การช่วยเหลือการจัดการศพให้แก่สัปปุรุษในสังกัดมัสยิด

การจัดตั้งและการจดทะเบียนมัสยิด	๑. ยื่นคำขอรับความเห็นชอบต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ตามแบบ บอ.๑ พร้อมด้วยเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ๑.๑ แผนผังแสดงการใช้ที่ดินและสิ่งก่อสร้างของมัสยิด ๑.๒ แผนที่แสดงเขตที่ตั้งมัสยิดและระยะห่างจากมัสยิดอื่น ๑.๓ สำเนาหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่ดินที่ใช้สร้างมัสยิด ๑.๔ สำเนาหนังสือสัญญาซึ่งเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินตามกฎหมายทำกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด แสดงความจำนงว่าจะให้ที่ดินดังกล่าวเพื่อสร้างมัสยิด ๑.๕ สำเนาหนังสือรับรองการจดทะเบียน วัตถุประสงค์ และผู้มีอำนาจลงชื่อแทนนิติบุคคล ๒. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาคำขอให้แล้วเสร็จภายใน ๙๐ วัน และแจ้งมติเป็นหนังสือให้ผู้ขอทราบภายใน ๑๕ วัน ๓. เมื่อได้สร้างอาคารมัสยิดเสร็จและพร้อมที่จะใช้ปฏิบัติศาสนกิจได้แล้ว ให้ผู้ขอความเห็นชอบจัดตั้งมัสยิดต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ๔. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นไปตามแบบแปลนและแผนผัง และมีมติเห็นชอบให้จัดตั้งมัสยิดได้ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จะแจ้งเป็นหนังสือ ๕. ผู้ขอสร้างยื่นคำขอตามแบบ บอ.๒ ท้ายกฎกระทรวงนี้ ต่อนายอำเภอท้องที่ พร้อมด้วยเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ๕.๑ หนังสือแจ้งมติเห็นชอบให้จัดตั้งมัสยิดของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ๕.๒ สำเนาหนังสืออนุญาตให้ก่อสร้างอาคารมัสยิดหรือใบรับแจ้งการก่อสร้างอาคารมัสยิดตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร ๖. นายอำเภอตรวจสอบความถูกต้องและแจ้งไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่ภายใน ๑๐ วัน (คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๔๙๔/๒๕๔๒ ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ แต่งตั้งให้ปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในเขตกรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในจังหวัดอื่น) ๗. พนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณามีคำสั่งภายใน ๒๐ วัน และออกหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนตามแบบ บอ.๓ เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายข้างต้น การสร้างมัสยิดต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด แต่อาจจะไม่ได้ยื่นขอจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลก็ได้
สถานภาพและการบริหารมัสยิด	๑. สถานภาพ มาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้บัญญัติให้มัสยิดที่จดทะเบียนแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย เมื่อเป็นนิติบุคคลย่อมมีสิทธิตามกฎหมายที่นิติบุคคลพึงมีได้ตามกฎหมาย

	๒. การบริหาร ๒.๑ บริหารงานโดยคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ประกอบด้วย (๑) อิหม่ามเป็นประธานกรรมการ (๒) คอเต็บเป็นรองประธานกรรมการ (๓) บิหลั่นเป็นรองประธานกรรมการ และ (๔) กรรมการอื่นตามจำนวนที่ที่ประชุมสัปปุรุษประจำมัสยิดนั้นกำหนดจำนวนไม่น้อยกว่าหกคนแต่ไม่เกินสิบสองคน ๒.๒ โดยธรรมเนียมปฏิบัติ การบริหารหรือการประชุมของมุสลิมจะใช้หลักการบริหารระบบ “ชูรอ” (การปรึกษาหารือ) และหลีกเลี่ยงการลงคะแนนโดยอิหม่ามซึ่งเป็นผู้นำ (อะมีร) ของมัสยิดจะต้องรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายเพื่อให้การดำเนินกิจการเป็นไปโดยความเห็นพ้องต้องกัน
องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด	คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดประกอบด้วยอิหม่ามเป็นประธาน คอเต็บและบิหลั่นเป็นรองประธาน และกรรมการอื่นอีก ๖ – ๑๒ คน มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ ๑ บำรุงรักษามัสยิดและทรัพย์สินของมัสยิดให้เรียบร้อย ๒. สนับสนุนสัปปุรุษในการปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ๓. พิจารณามีมติรับมุสลิมเข้าเป็นสัปปุรุษประจำมัสยิด ๔. อำนวยความสะดวกและอบรมสั่งสอนให้สัปปุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติศาสนกิจโดยถูกต้องเคร่งครัด ๕. ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสัปปุรุษประจำมัสยิดเมื่อได้รับการร้องขอ ๖. จัดให้มีและรักษาสมุดทะเบียนสัปปุรุษประจำมัสยิด และตรวจตราแก้ไขเพิ่มเติมสมุดทะเบียนดังกล่าวให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ๗. จำหน่ายชื่อสัปปุรุษประจำมัสยิดออกจากทะเบียน เมื่อได้สอบสวนแล้วปรากฏว่าผู้นั้นกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ๘. จัดให้มีทะเบียนทรัพย์สิน เอกสาร และบัญชีรายรับรายจ่ายของมัสยิดให้ถูกต้องตรงความเป็นจริง และจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงิน และทรัพย์สินของมัสยิด แล้วรายงานให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี ๙. ดูดวงจันทร์และแจ้งผลการดูดวงจันทร์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ๑๐. ส่งเสริมการศึกษาและจัดกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม **นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ยังได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของอิหม่าม และหน้าที่ของคอเต็บและบิหลั่นไว้ ดังนี้** **อำนาจหน้าที่ของอิหม่าม** ๑. ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

	๒. ปกครองดูแลและแนะนำเจ้าหน้าที่ของมัสยิดให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เรียบร้อย ๓. แนะนำให้สัปปุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย ๔. อำนวยความสะดวกแก่มุสลิมในการปฏิบัติศาสนกิจ ๕. สั่งสอนและอบรมหลักธรรมทางศาสนาอิสลามแก่บรรดาสัปปุรุษประจำมัสยิด **หน้าที่ของคอเต็บ** - มีหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในการแสดงธรรมแก่สัปปุรุษประจำมัสยิด **หน้าที่ของบิหลั่น** - มีหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในการประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนากิจตามเวลา **จากอำนาจหน้าที่ของอิหม่าม และหน้าที่ของคอเต็บและบิหลั่น ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายข้างต้น จึงได้มีการกำหนดค่าตอบแทนให้กับผู้นำทางศาสนาโดยเบิกจ่ายตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเบิกจ่ายค่าตอบแทนประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๒ กำหนดให้จ่ายค่าตอบแทนอิหม่าม เดือนละ ๑,๒๐๐ บาท คอเต็บและบิหลั่น เดือนละ ๑,๐๐๐ บาท**
องค์กรบริหารและผู้นำศาสนาอิสลามตามกฎหมาย	๑. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด คัดเลือกโดยที่ประชุมอิหม่ามประจำมัสยิดในจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ **๑.๑ ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด** ๑.๒ กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดและจังหวัดอื่นตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย ๑.๓ ประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปปุรุษประจำมัสยิดซึ่งเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ๑.๔ กำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ๑.๕ พิจารณาแต่งตั้งและถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ๑.๖ สอบสวนพิจารณาให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๔๐ (๔) ๑.๗ สั่งให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพักหน้าที่ระหว่างถูกสอบสวน

	๑.๘ พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้ง การย้าย การรวม และการเลิกมัสยิด ๑.๙ แต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่ง อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง ๑.๑๐ ออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ๑.๑๑ ประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ ๑.๑๒ จัดทำทะเบียนทรัพย์สิน เอกสารและบัญชีรายรับ รายจ่ายของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้ถูกต้องครบถ้วนเป็นปัจจุบัน และรายงานผลการดำเนินงานฐานะการเงินและทรัพย์สินให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยทราบปีละหนึ่งครั้งภายในเดือนมีนาคมของทุกปี ๑.๑๓ ออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด ๒. คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย จุฬาราชมนตรีเป็นประธาน และกรรมการที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากผู้แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และผู้ที่จุฬาราชมนตรีคัดเลือกอีกจำนวน ๑ ใน ๓ ของผู้แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ดังนี้ ๒.๑ **ให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและ**รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ๒.๒ **ให้คำปรึกษาหรือข้อแนะนำเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม**แก่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ๒.๓ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย ๒.๔ ออกระเบียบเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินและการจัดหาผลประโยชน์ของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและมัสยิด ๒.๕ ออกระเบียบวิธีการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ๒.๖ ปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดที่ไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในการนี้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจะมอบหมายให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ใกล้เคียงปฏิบัติหน้าที่แทนก็ได้ ๒.๗ พิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามมาตรา ๔๑ ๒.๘ จัดทำทะเบียนทรัพย์สิน เอกสารและบัญชีรายรับรายจ่ายของสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยให้ถูกต้องตามความเป็นจริง ๒.๙ ออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม

	๒.๑๐ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางศาสนา และการศึกษาศาสนาอิสลาม ๒.๑๑ ประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในกิจการที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ๒.๑๒ ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ จากอำนาจหน้าที่ดังกล่าวข้างต้น กระทรวงมหาดไทยได้สนับสนุนค่าตอบแทนประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด / ค่าเบี้ยประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด /ค่าเบี้ยประชุมคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเบิกจ่ายค่าตอบแทนประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๒ และพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมกรรมการ พ.ศ. ๒๕๔๗ และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยเบี้ยประชุมกรรมการ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๕ ดังนี้ (๑) ค่าตอบแทนประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ขนาดใหญ่ เดือนละ ๓,๕๐๐ บาท / ขนาดกลาง เดือนละ ๒,๗๐๐ บาท / ขนาดเล็ก เดือนละ ๑,๙๐๐ บาท (๒) ค่าเบี้ยประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ประธาน ครั้งละ ๑,๓๗๕ บาท / กรรมการ ครั้งละ ๑,๑๐๐ บาท โดยประชุมได้เดือนละไม่เกิน ๑ ครั้ง (๓) ค่าเบี้ยประชุมคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ประธาน ครั้งละ ๑,๓๗๕ บาท / กรรมการ ครั้งละ ๑,๑๐๐ บาท โดยประชุมได้เดือนละไม่เกิน ๑ ครั้ง ๓. จุฬาราชมนตรีซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งฯ เป็นผู้นำศาสนาอิสลามในประเทศไทย มีอำนาจหน้าที่ดังนี้ **๓.๑ ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นต่อทางราชการเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม** ๓.๒ แต่งตั้งคณะผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ๓.๓ ออกประกาศแจ้งผลการดูดวงจันทร์ เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนา ๓.๔ ออกประกาศเกี่ยวกับข้อวินิจฉัยตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม จุฬาราชมนตรี ได้รับเงินอุดหนุนฐานะจุฬาราชมนตรี ตามพระราชกฤษฎีกาเงินอุดหนุนฐานะจุฬาราชมนตรี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๘ ในอัตราเดือนละ ๒๐,๐๐๐ บาท
การบริหารจัดการและการอำนวยความสะดวกผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์	
ความสำคัญของการประกอบพิธีฮัจย์	“ฮัจย์” เป็นหลักปฏิบัติสำคัญประการที่ ๕ ในบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ซึ่งจะต้องประกอบพิธีที่เมืองมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ในช่วงเวลาที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้เฉพาะ เป็นจำนวนหนึ่งครั้งในชีวิต โดยผู้ที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์จะต้องอยู่บนพื้นฐานและเงื่อนไขหลัก ๓ ประการ คือ

	(๑) มีทรัพย์สินเพียงพอสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์โดยไม่เดือดร้อน (๒) มีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงเพียงพอที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ (๓) มีความปลอดภัยตลอดการเดินทาง
ความจำเป็นที่รัฐต้องมาบริหารจัดการกิจการฮัจย์	ในแต่ละปีจะมีผู้นับถือศาสนาอิสลามจากประเทศต่าง ๆ เดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์จำนวนไม่น้อยกว่า ๒ ล้านคน รัฐบาลของประเทศซาอุดีอาระเบียจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ และต้องมีการกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้ประเทศต่าง ๆ ที่มีประชากรชาวมุสลิมประสงค์จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์จะต้องปฏิบัติตาม เช่น การกำหนดจำนวนผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์ให้กับแต่ละประเทศ (สำหรับประเทศไทยได้รับการกำหนดจำนวนผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์ไว้ที่ประมาณปีละ ๑๓,๐๐๐ คน) ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการขนส่งผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์เป็นไปตามข้อกำหนดของประเทศซาอุดีอาระเบีย รัฐบาลของประเทศไทยได้เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนการไปประกอบพิธีฮัจย์มาเป็นเวลาช้านาน แต่มิได้มีการออกเป็นกฎหมายมากำหนดแนวทางในการดำเนินการอย่างชัดเจน จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ จึงได้มีการออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๑๑ ลงวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๑๕ กำหนดให้กระทรวงคมนาคมเป็นผู้รับผิดชอบในการขนส่งผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์ชาวไทยให้เดินทางไปประกอบพิธี ณ ประเทศซาอุดีอาระเบีย และต่อมาได้มีการตราเป็นพระราชบัญญัติขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๔ เรียกว่า “พระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. ๒๕๒๔” โดยกำหนดให้การบริหารจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์ชาวไทยเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจย์แห่งประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานกรรมการ มีผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๔ คน เป็นกรรมการ โดยมีอธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจย์แห่งประเทศไทย และกรมการศาสนาเป็นสำนักเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจย์แห่งประเทศไทย ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้มีพระราชกฤษฎีกาแก้ไขบทบัญญัติให้สอดคล้องกับการโอนอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ จึงทำให้ภารกิจด้านการส่งเสริมกิจการฮัจย์ และกรมการศาสนาโอนย้ายไปอยู่ในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ภายใต้การบริหารจัดการของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้วางรากฐานการบริหารจัดการการส่งเสริมกิจการฮัจย์ของประเทศไทยได้อย่างเต็มศักยภาพของหน่วยงาน แต่ด้วยข้อจำกัดบางประการในด้านของการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ และอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ ประกอบกับมีความพยายามของผู้นำทางศาสนาที่ต้องการให้มีการปรับปรุงและพัฒนาการส่งเสริมกิจการฮัจย์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อคราวการประชุมครั้งที่ ๔๒/๒๕๕๘ วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๘ ให้โอนบรรดากิจการและอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติส่งเสริม

	กิจการฮัจย์ พ.ศ. ๒๕๒๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ไปอยู่ในความรับผิดชอบของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ต่อมาจึงได้มีการตราเป็นพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งมีผลใช้บังคับมาตั้งแต่วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙ ที่ผ่านมา **โดยมุ่งหวังที่จะใช้กลไกส่วนภูมิภาคของกรมการปกครอง และองค์กรผู้นำทางศาสนาในการแก้ไขข้อจำกัด และปัญหาอุปสรรคที่ผ่านมา ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น**
องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่คณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจย์แห่งประเทศไทย	๑. องค์ประกอบ ๑.๑ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานกรรมการ ๑.๒ ปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธานกรรมการ ๑.๓ กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดกระทรวงคมนาคม ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข ผู้แทนกรมการศาสนา ผู้แทนกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ผู้แทนสำนักข่าวกรองแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผู้แทนคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ๑.๔ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกินสี่คน ๑.๕ อธิบดีกรมการปกครองในฐานะเลขาธิการฯ เป็นกรรมการและเลขานุการ ๒. อำนาจหน้าที่ ตามกฎหมาย ๒.๑ กำหนดระเบียบ ข้อบังคับ เงื่อนไข หรือมาตรการใด ๆ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติในอันที่จะให้ความคุ้มครองผู้ที่ประสงค์จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ให้ได้รับความสะดวก ปลอดภัยและมีหลักประกัน ๒.๒ กำหนดระเบียบ ข้อบังคับ เงื่อนไข หรือมาตรการใด ๆ ในการควบคุมกิจการของนิติบุคคลผู้ประกอบกิจการฮัจย์ ๒.๓ ปฏิบัติการอื่นใดอันอยู่ในขอบเขตแห่งกิจการฮัจย์ตามกฎหมาย
แนวทางการดำเนินการของกรมการปกครอง	๑. ก่อนการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ ได้แก่ ๑.๑ การลงทะเบียนและการประกาศผู้มีสิทธิเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ พร้อมชำระเงินค่าประกันการเดินทาง โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ (ฮ.ศ. ๑๔๔๑) จะต้องชำระเงินจำนวน ๘๐,๔๐๐ บาท หลังจากนั้น สำนักเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจย์แห่งประเทศไทยจะประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ประจำปีตามลำดับที่ได้ลงทะเบียนแจ้งความประสงค์แล้ว ดังนั้น ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ จึงเป็นเงินส่วนตัวของผู้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ทั้งหมด เว้นแต่ผู้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ตามโครงการกิจกรรมส่งเสริมคนดีมีคุณธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปประกอบพิธีฮัจย์ ของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) จำนวน ๒๐๐ คน เพื่อเป็นการเยียวยาด้านจิตใจให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ใช้จ่ายจากเงินรัฐบาล ๑.๒ การจัดสรรเที่ยวบินขนส่งผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์ โดยเที่ยวบินเช่าเหมาลำของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) และสายการบินแห่งชาติของ

ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเป็นข้อกำหนดของกรมการบินพลเรือนแห่งชาติของซาอุดีอาระเบียที่ได้กำหนดให้ผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์ชาวไทยทุกคนต้องเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ด้วยเที่ยวบินเช่าเหมาโดยสายการบินแห่งชาติของทั้งสองประเทศเท่านั้น โดยแบ่งสัดส่วนผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์ฝ่ายละกึ่งหนึ่ง

บริษัทการบินไทยจำกัด มหาชน จึงเข้ามาอำนวยความสะดวกแก่ผู้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ โดยคิดราคาค่าโดยสารในราคาไม่ต่ำกว่าต้นทุนที่เกิดขึ้น

๑.๓ การบันทึกข้อมูลของผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์ สัญญาจัดเช่าที่พัก สัญญาบริการอาหาร และสัญญาจัดเช่าพาหนะในระบบออนไลน์ (E-TRACK หรือ E-Haj) เมื่อผู้ประกอบกิจการฮัจย์ได้จัดทำสัญญาเช่าที่พัก สัญญาบริการอาหาร และสัญญาจัดเช่าพาหนะ ตลอดจนการดำเนินการเรื่องบัตรโดยสารเครื่องบินเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว สำนักเลขาธิการฯ จะดำเนินการบันทึกข้อมูลทั้งหมดลงในระบบออนไลน์ เพื่อให้มีความสะดวกในการบันทึกเข้าข้อมูล และเมื่อได้บันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์และรายการเอกสารเป็นที่เรียบร้อยแล้ว สำนักเลขาธิการฯ จะดำเนินจัดกลุ่มผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์ออกเป็นกลุ่ม ๆ จำนวนกลุ่มละไม่เกิน ๔๕ คน ตามข้อกำหนดของซาอุดีอาระเบีย โดยในการจัดกลุ่มนี้จะกำหนดตามผู้ประกอบกิจการฮัจย์ เที่ยวบิน และความเกี่ยวพันของผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์เป็นสำคัญ เมื่อจัดกลุ่มเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็จะรวบรวมเอกสารทั้งหมดยื่นขอออกหนังสือตรวจลงตรา (VISA) ในระบบออนไลน์ของกระทรวงการต่างประเทศซาอุดีอาระเบีย

๑.๔ การอบรมเตรียมความพร้อมแก่ผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์ทั้งด้านความรู้และสุขภาพ ซึ่งเป็นการร่วมมือกันของหลายหน่วยงานในการเตรียมความพร้อม เช่น กระทรวงสาธารณสุข สำนักจุฬาราชมนตรี สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. ช่วงของการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์

เทศกาลฮัจย์จะเริ่มขึ้นเมื่อทางการซาอุดีอาระเบียประกาศกำหนดวันเปิดสนามบินฮัจย์เที่ยวขาเข้า และจะสิ้นสุดเมื่อทางการซาอุดีอาระเบียประกาศกำหนดวันปิดสนามบินฮัจย์เที่ยวขาออก รวมระยะเวลาประมาณ ๗๕ วัน ซึ่งรัฐบาลไทยจะต้องมีการบริหารจัดการการส่งเสริมกิจการฮัจย์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังนี้

๒.๑ การจัดตั้งศูนย์อำนวยความสะดวกในการเดินทางขึ้น ณ ท่าอากาศยาน ซึ่งใช้ในการรับ-ส่งผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์ เช่น ท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ท่าอากาศยานนานาชาติหาดใหญ่ ท่าอากาศยานจังหวัดนราธิวาส และท่าอากาศยานนานาชาติกระบี่ เพื่อทำหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์และผู้มาส่ง และเป็นการตรวจสอบจำนวนผู้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ในแต่ละเที่ยวบิน เพื่อรายงานข้อมูลต่อมายังสำนักงานกิจการฮัจย์แห่งประเทศไทย

	ที่ซาอุดีอาระเบีย เพื่อความสะดวกในการประสานงานการจัดบริการ โดยในท่าอากาศยานส่วนภูมิภาคได้มอบหมายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ ๒.๒ การจัดตั้งศูนย์ประสานงานและติดตามสถานการณ์ตลอด ๒๔ ชั่วโมง เพื่อเป็นศูนย์กลางในการรายงานการเดินทางของผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์ในแต่ละวัน ติดตามและแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นก่อนการเดินทาง ในระหว่างเดินทาง และเมื่อเดินทางถึงสนามบินเมืองมาดีนะห์หรือสนามบินเจดดาห์ รับเรื่องร้องเรียน และประสานการปฏิบัติกับผู้ปฏิบัติงานที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย ๒.๓ การจัดตั้งสำนักงานกิจการฮัจย์แห่งประเทศไทย ณ ประเทศซาอุดีอาระเบีย เนื่องจากกระทรวงกิจการฮัจย์และอุมเราะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ได้กำหนดให้ทุกประเทศจะต้องจัดตั้งสำนักงานกิจการฮัจย์ในเมืองมักกะห์ มาดีนะห์ และเจดดาห์ เพื่ออำนวยความสะดวกและประสานการปฏิบัติ โดยปัจจุบันสำนักเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมกิจการฮัจย์แห่งประเทศไทยได้จัดตั้งสำนักงานกิจการฮัจย์แห่งประเทศไทยขึ้น ๓ แห่ง โดยมี “อะมีรุ้ลฮัจย์” หรือ “รออิสบิซาตุลฮัจย์ อัลรัสมียะห์” (หัวหน้าคณะผู้แทนฮัจย์ทางการ) ซึ่งทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนฮัจย์ทางการของประเทศไทยนำชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิสลามเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ ณ เมืองมักกะห์ ประเทศซาอุดิอาระเบีย เป็นประธานสำนักงานกิจการฮัจย์แห่งประเทศไทย โดยมีคณะทำงานของจุฬาราชมนตรีเป็นที่ปรึกษา
ค่าใช้จ่ายในการไปประกอบพิธีฮัจย์	ผู้ประกอบพิธีฮัจย์ชาวไทยส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการไปประกอบพิธีฮัจย์ ประมาณคนละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งแบ่งเป็น ๑. ชำระผ่านระบบการลงทะเบียนของกรมการปกครองในฐานะสำนักเลขาธิการฯ คนละ ๘๐,๔๐๐ บาท เพื่อนำเงินไปชำระเป็นค่าโดยสารเครื่องบิน ค่าพาหนะเดินทางภายในประเทศซาอุดีอาระเบีย ค่าขนสัมภาระ ค่าอาหารและสถานที่ในช่วงพิธีฮัจย์ และค่าประกันการใช้รถ ๒. ค่าใช้จ่ายในการอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมผ่านผู้ประกอบกิจการฮัจย์ ประมาณคนละ ๘๐,๐๐๐ บาท (ขึ้นอยู่กับระดับความสะดวกในการให้บริการ) ๓. ค่าใช้จ่ายส่วนตัวระหว่างพำนักที่ประเทศซาอุดีอาระเบียและค่าของฝากประมาณคนละ ๓๙,๖๐๐ บาท **ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายทั้งหมดเป็นของประชาชนผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์**
การอนุญาตให้ประกอบกิจการฮัจย์	การขอใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบกิจการฮัจย์เป็นไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. ๒๕๒๔ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ ๑. ผู้มีสิทธิขอรับใบอนุญาต ได้แก่ นิติบุคคล หรือรัฐวิสาหกิจ ซึ่งนิติบุคคลต้องมีคุณสมบัติตามที่กฎกระทรวงกำหนด ๒. ให้ยื่นคำขอต่อเลขาธิการหรือผู้ซึ่งเลขาธิการมอบหมาย พร้อมด้วยหลักฐานตามที่กำหนด

	๓. การยื่นคำขอตามข้อ ๒ ผู้ยื่นคำขอต้องวางเงินสดหรือหนังสือสัญญาค้ำประกันธนาคารภายในวงเงินที่คณะกรรมการกำหนดไว้ต่อเลขาธิการหรือผู้ซึ่งเลขาธิการมอบหมาย เพื่อประกันการไม่เดินทางกลับประเทศไทยของผู้ไปประกอบพิธีฮัจย์ และเพื่อประกันความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวง หรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ เงื่อนไข หรือมาตรการใด ๆ ที่คณะกรรมการกำหนด ๔. เมื่อได้รับคำขอตามข้อ ๒ แล้ว ให้เลขาธิการหรือผู้ซึ่งเลขาธิการมอบหมายพิจารณาคำขอและเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาต ๕. ในกรณีที่คณะกรรมการอนุญาต ให้เลขาธิการดำเนินการออกใบอนุญาต ในกรณีที่ไม่อนุญาตให้เลขาธิการมีหนังสือแจ้งคำสั่งไม่อนุญาตพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ขออนุญาตทราบ และคืนเงินสดหรือหนังสือสัญญาค้ำประกันของธนาคารที่ผู้ขออนุญาตนำมาวางหรือยื่นไว้ให้แก่ผู้ขออนุญาตโดยไม่ชักช้า ดังนั้น หากนิติบุคคลใดหรือบุคคลใดประกอบกิจการฮัจย์โดยไม่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการฯ จะมีความผิดตามมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. ๒๕๒๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ตามมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. ๒๕๒๔ จึงใช้บังคับเฉพาะกับผู้ประกอบกิจการฮัจย์ที่ไม่ขออนุญาตเท่านั้น ทั้งนี้ หากผู้กระทำการแทนนิติบุคคลรู้เห็นเป็นใจในการไม่ขออนุญาตหรือกระทำผิดกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือมติของคณะกรรมการฯ จะต้องรับผิดชอบร่วมกับนิติบุคคลนั้นตามนัยมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจย์ พ.ศ. ๒๕๒๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ไม่เกี่ยวกับนิติบุคคลอื่น
การคุ้มครอง/อุปถัมภ์ศาสนา	
การคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญ	เนื่องจากมาตรา ๓๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้น ในกรณีที่ประชาชนได้ใช้สถานที่ใด ๆ ที่ตนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือได้รับการอนุญาตจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ เพื่อปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมทางศาสนาโดยไม่มีเหตุให้เชื่อได้ว่า การดำเนินการดังกล่าวเป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนรัฐย่อมไม่มีอำนาจจำกัดการใช้สถานที่ตลอดจนการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมของบุคคลที่นับถือศาสนาใด ๆ ได้
การอุปถัมภ์	หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่อุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นที่ได้รับการรับรอง ตามนัยคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๔๙/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๙ เรื่อง มาตรการอุปถัมภ์และคุ้มครองศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย

ที่ มท ๐๓๐๘.๔/ว๔๑๗

กรมการปกครอง
ถนนอัษฎางค์ กทม. ๑๐๒๐๐

๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการสร้างและจัดตั้งมัสยิด

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

อ้างถึง พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐

สิ่งที่ส่งมาด้วย กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ออกตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยมีบางพื้นที่มีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดสร้างและจดทะเบียนมัสยิด ยังไม่เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒(พ.ศ. ๒๕๔๒) ออกตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ กำหนดไว้

กรมการปกครองจึงขอซักซ้อมแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างและจัดตั้งมัสยิด (จดทะเบียน) ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและถูกต้อง โดยให้จังหวัดและอำเภอถือปฏิบัติ ดังนี้

๑. พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ กำหนดให้กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครอง ปฏิบัติภารกิจเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม ในการจดทะเบียนมัสยิด การคัดสรรจุฬาราชมนตรี การคัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และได้ยกเลิกพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. ๒๔๙๐ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๘๘ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๑

๒. พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ บัญญัติให้การสร้างและการจัดตั้งมัสยิด เป็นไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ที่กำหนดว่า ผู้ใดประสงค์จะสร้างมัสยิดต้องให้ยื่นแบบคำขอสร้างและจัดตั้งมัสยิด (บอ. ๑) พร้อมเอกสารประกอบเพื่อขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด (จังหวัดที่ไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้ยื่นต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย) โดยจะพิจารณาตามหลักศาสนาเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิด คือ ไม่มีมัสยิดมาก่อนหากมีอยู่แล้วมัสยิดเดิมคับแคบแออัด ไม่พอให้ปฏิบัติศาสนกิจ การเดินทางไปมัสยิดยากลำบาก และเมื่อตั้งมัสยิดใหม่เขตมัสยิดใหม่ต้องไม่ทับเขตมัสยิดเดิม (เขตมัสยิดทางศาสนา) และไม่ทำให้ชุมชนแตกแยก เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแล้ว จึงจะสามารถสร้างมัสยิดได้ และเมื่อสร้างเสร็จพร้อมจะปฏิบัติศาสนกิจให้ยื่นคำขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด (บอ. ๒) พร้อมเอกสารประกอบ ต่อนายอำเภอท้องที่ตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อเสนอให้ผู้ว่าราชการจังหวัด (พนักงานเจ้าหน้าที่) มีคำสั่งรับจดทะเบียนหรือไม่รับจดทะเบียน หากไม่รับจดทะเบียนให้แจ้งเหตุต่อผู้ยื่นคำขอ หากรับจดทะเบียนให้ออกหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียน

/จัดตั้งมัสยิด...

จัดตั้งมัสยิด (บอ.๓) มัสยิดนั้นจึงจะถือว่าเป็นมัสยิดที่จดทะเบียนถูกต้อง และมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและที่ดินของมัสยิด

๓. รายละเอียดการปฏิบัติเป็นไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและถือปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายประดิษฐ์ ยมานันท์)
รองอธิบดี ปฏิบัติราชการแทน
อธิบดีกรมการปกครอง

สำนักกิจการความมั่นคงภายใน
ส่วนประสานราชการ
โทร/โทรสาร ๐ ๒๒๒๖ ๐๕๓๒

ที่ มท ๐๓๒๐/ว ๗๙๕๙

กรมการปกครอง
ถนนอัษฎางค์ กทม. ๑๐๒๐๐

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการสร้างและจัดตั้งมัสยิด และการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัด (ยกเว้นจังหวัดบึงกาฬ)

อ้างถึง หนังสือกรมการปกครอง ที่ มท ๐๓๐๘.๔/ว ๒๔๑๓ ลงวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. สำเนาหนังสือกรมการปกครอง ที่ มท ๐๓๐๘.๔/ว ๒๔๑๓ ลงวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ จำนวน ๑ ชุด
๒. แนวทางปฏิบัติในการสร้างและจัดตั้งมัสยิด และการจดทะเบียนมัสยิด จำนวน ๑ ชุด

ตามที่กรมการปกครองได้แจ้งซักซ้อมแนวทางปฏิบัติในการสร้างและจัดตั้งมัสยิด เพื่อให้การปฏิบัติงานเกี่ยวกับทะเบียนมัสยิดเป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้อง โดยให้ถือปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ออกตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ รายละเอียดปรากฏตามอ้างถึง นั้น

กรมการปกครองพิจารณาแล้ว เนื่องจากปัจจุบันได้มีการร้องเรียนเกี่ยวกับจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดว่าดำเนินการไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ออกตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสร้างและจัดตั้งมัสยิด และการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด เกิดความรอบคอบและรัดกุม รวมทั้งป้องกันปัญหาข้อร้องเรียน จึงขอให้จังหวัดและอำเภอ ถือปฏิบัติตามขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างและจัดตั้งมัสยิด และการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ออกตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ กรณีการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด ควรตรวจสอบเอกสารประกอบการขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดว่าถูกต้อง ครบถ้วน หรือไม่ โดยเฉพาะมติให้ความเห็นชอบของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย (กรณีจังหวัดที่ไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด) ต้องมีทั้งมติให้ความเห็นชอบในการสร้าง และมติให้ความเห็นชอบในการขอจัดตั้งมัสยิด ทั้งนี้ ควรตรวจสอบอาคารมัสยิดที่ขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดว่าดำเนินการก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ และเป็นไปตามแบบแปลนที่ได้ให้ความเห็นชอบไว้แล้วหรือไม่

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและถือปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

ร้อยตำรวจโท
(อาทิตย์ บุญญะโสภัต)
อธิบดีกรมการปกครอง

กองส่งเสริมองค์กรศาสนาอิสลามและกิจการฮัจย์
กลุ่มงานบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม
โทร. ๐ ๒๒๘๒ ๑๔๖๑ ต่อ ๑๐๔,๑๐๕

การสร้างและจัดตั้งมัสยิด

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๑๒ บัญญัติให้การสร้าง การจัดตั้ง การย้าย การรวม การเลิก และการจดทะเบียนมัสยิดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ออกตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐

มัสยิดที่จดทะเบียนจัดตั้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นผู้แทนของมัสยิดในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก (มาตรา ๑๓)

มัสยิดที่เป็นนิติบุคคลอาจเลิกได้โดยการจดทะเบียนเลิกมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ บรรดาทรัพย์สินของมัสยิดที่เลิกให้โอนไปยังมัสยิดที่เป็นนิติบุคคลที่อยู่ใกล้ที่สุดหรือถัดไป ถ้ามีผู้อุทิศไว้มีเจตนาแล้วให้เป็นไปตามเจตนานั้น (มาตรา ๑๔)

มัสยิดที่ได้จดทะเบียนแล้วให้คัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ภายในเก้าสิบวันนับตั้งแต่วันจดทะเบียน (มาตรา ๑๕)

๑. การสร้างมัสยิด (กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ข้อ ๒)

๑.๑ ผู้ใดประสงค์จะสร้างมัสยิดให้ยื่นคำขอ (แบบ บอ.๑) เพื่อขอรับความเห็นชอบต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด พร้อมเอกสารประกอบ

- แผนผังแสดงการใช้ที่ดินและสิ่งก่อสร้างของมัสยิด
- แผนที่แสดงเขตที่ตั้งมัสยิดและระยะห่างจากมัสยิดอื่น
- สำเนาหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์หรือผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินที่ใช้สร้างมัสยิด
- สำเนาหนังสือซึ่งเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินตามกฎหมายทำกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด แสดงความจำนงว่าจะใช้ที่ดินดังกล่าวเพื่อสร้างมัสยิด
- สำเนาหนังสือรับรองการจดทะเบียน วัตถุประสงค์ และผู้ที่มีอำนาจลงชื่อแทนนิติบุคคล

๑.๒ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบ กรณีไม่เห็นชอบต้องแสดงเหตุผลไว้ด้วย

การพิจารณาของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เป็นไปตามหลักศาสนาอิสลามเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิด คือ ไม่มีมัสยิดมาก่อน หากมีอยู่ก่อนแล้วมัสยิดเดิมคับแคบแออัดไม่พอให้ปฏิบัติศาสนกิจ การเดินทางไปมัสยิดยากลำบาก และเมื่อตั้งมัสยิดใหม่ เขตมัสยิดใหม่ต้องไม่ทับเขตมัสยิดเดิม และไม่ทำให้ชุมชนแตกแยก

๒. การขอจัดตั้งมัสยิด (กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ข้อ ๔ - ข้อ ๗)

๒.๑ เมื่อสร้างมัสยิดเสร็จแล้วให้ยื่นคำขอตามแบบ บอ.๑ ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อขอจัดตั้งมัสยิด คณะกรรมการพิจารณาว่าได้ก่อสร้างเป็นไปตามแบบแปลนและแผนผังที่เห็นชอบให้สร้างแล้วจึงมีมติเห็นชอบให้จัดตั้งมัสยิดได้โดยทำความเห็นท้ายแบบ บอ.๑ และให้ผู้ขอไปยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ต่อไป

๒.๒ นายอำเภอท้องที่รับคำขอแบบ บอ.๒ พร้อมเอกสารประกอบ

- หนังสือแจ้งมติเห็นชอบให้จัดตั้งมัสยิดของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
- สำเนาหนังสืออนุญาตให้ก่อสร้างอาคารมัสยิด หรือใบรับแจ้งการก่อสร้างอาคารมัสยิดตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร

/ ๒.๓ นายอำเภอ...

๒.๓ นายอำเภอท้องที่ควรตรวจสอบความถูกต้อง ทั้งนี้ ควรตรวจสอบอาคารมัสยิดที่ขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดว่าดำเนินการก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ และเป็นไปตามแบบแปลนที่ได้ให้ความเห็นชอบไว้แล้วหรือไม่ และเสนอความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อมีคำสั่งรับจดทะเบียน หรือไม่รับจดทะเบียน หากไม่รับจดทะเบียนให้แจ้งเหตุต่อผู้ขอ หากรับจดทะเบียนให้ออกหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด (แบบ บอ.๓) ให้แก่ผู้ขอ

.....